

1. søndag efter Trinitatis

Tid og sted: Ødsted kl. 9 og Jerlev kl. 10.30, søndag d. 7. juni 2015

Salmevalg

Vågn op og slå på dine strenge, 745

Kærlighed er lysets kilde, 696

De dybeste lag i mit hjerte, 28

O Gud, du ved og kender, 598

Det dufter lysegrønt af græs, 725

Dette hellige evangelium skriver evangelisten Lukas

Jesus sagde: "Der var en rig mand, som klædte sig i purpur og fint linned og hver dag levede i fest og pragt. Men en fattig mand ved navn Lazarus lå ved hans port, fuld af sår, og ønskede kun at spise sig mæt i det, der faldt fra den riges bord, og hundene kom tilmed og slikkede hans sår. Så døde den fattige, og han blev af englene båret hen i Abrahams skød. Også den rige døde og blev begravet. Da han slog øjnene op i dødsriget, hvor han pintes, ser han

Abraham langt borte og Lazarus i hans skød. Fader Abraham! råbte han, forbarm dig over mig og send Lazarus, så han kan dyppe spidsen af sin finger i vand og læske min tunge, for jeg pines i disse luer. Men Abraham svarede: Barn, husk på, at du fik dit gode, mens du levede, og Lazarus på samme måde det onde; nu trøstes han her, mens du pines. Desudem er der lagt en dyb kløft mellem os og jer, for at de, som vil herfra over til jer, ikke skal kunne det, og de heller ikke skal komme over til os derovrefra. Da sagde han: Så beder jeg dig, fader, at du vil sende ham til min fars hus, for jeg har fem brødre, for at han skal advare dem, så ikke også de kommer til dette pinested. Men Abraham svarede: De har Moses og profeterne, dem kan de høre. Nej, fader Abraham! sagde han, men kommer der en til dem fra de døde, vil de omvende sig. Abraham svarede: Hvis de ikke hører Moses og profeterne, vil de heller ikke lade sig overbevise, selv om en står op fra de døde.

Prædiken

Der findes mennesker, der er så overbevist om deres egen godhed og retfærdighed, at de ikke skænker tiggeren, deres døende nabo eller druknede bådflygtninge den mindste tanke. Der findes mennesker, der mener, at de altid har været fuldstændig uden skyld, at de har handlet ordentligt og korrekt i enhver situation – og hvis nogen undervejs har stødt sig på dem, så var det deres egen skyld. Der findes mennesker, der bliver så opslugt af en bestemt logik, som de har fulgt til punkt og prikke, men som fuldstændig glemte alt om omsorg og medmenneskelighed. Der findes mennesker, der blot er et tandhjul i systemet. Det er embedsmænd, der følger de regler, der gælder, og udfører de ordrer, der udstedes. Der kan ikke sættes en finger på deres arbejde. Det er udført professionelt og uden fejl. Embedsmændene har hverken forholdt sig til moral eller næstekærlighed. De har blot gjort deres pligt.

Et sådan menneske var Adolf Eichmann. Eichmann blev af mange anset for at være hovedarkitekten bag holocaust. Det var ikke ham, der bestemte, at alle jøder skulle

udryddes; men han blev bedt om at sørge for, at det skete. Eichmann var en fremragende embedsmand. Han var kendt for sine logistiske evner. På grund af sit talent for organisation, pålidelighed og arbejdsiver fik han opgaven med at håndtere logistikken bag massedeportationerne af jøder til ghettoer og udryddelseslejre i det tyskbesatte Østeuropa. Det gjorde han fremragende.

Efter krigen lykkedes det Eichmann at flygte til Argentina. Her levede han under navnet Ricardo Klement ind til 1960, hvor han blev pågrebet af agenter fra den israelske sikkerhedstjeneste, Mossad. Der fandt en rettergang sted i Jerusalem i 1961. Eichmann blev dømt til døden og hængt d. 1. juni 1962.

Den jødiske filosof og samfundsteoretiker, Hannah Arendt, rapporterede fra retssagen for avisen *The New Yorker*. Det blev efterfølgende til en bog med titlen: *Eichmann i Jerusalem. En rapport om ondskabens banalitet*.

Hendes beskrivelse af retssagen og hendes udlægning af Eichmanns motiver vakte stor opsigt og – især blandt andre jøder – harme. For hun beskrev ikke Eichmann som

et monster. Og det på trods af, at han havde orkestreret seks millioner jøders henrettelser. Hun beskrev Eichmann som en embedsmand, der hverken hadede jøder eller var psykotisk. Han var en samvittighedsfuld embedsmand, der ydede en ekstraordinær indsats. At det var ondt, faldt ikke Eichmann ind, for han gjorde, hvad systemet påbød ham. Ondskaben, sagde Hannah Arendt, er banal, fordi ethvert menneske kan udføre den, når blot omstændighederne er gunstige. Hannah Arendt fremhævede klart og tydeligt, at det ikke er en retfærdiggørelse af ondskaben. Mennesket er stadig ansvarligt, selvom det ikke forholder sig kritisk til systemet.

Hannah Arendt skrev: ”Når jeg taler om ondskabens banalitet, gør jeg det kun på et strengt faktiskt plan ved at henlede opmærksomheden på et fænomen, som man havde foran sig under retssagen. Eichmann var hverken Iago eller Macbeth, og intet lå ham mere fjernt end ligesom Richard III ’at være besluttet på at blive skurk’. Bortset fra usædvanligt flittige bestræbelser på at opnå forfremmelse havde han ingen motiver. Og denne flid var

ikke i sig selv på nogen måde kriminel. Han ville helt sikkert aldrig have myrdet sin overordnede for at kunne overtage dennes stilling. *Han indså bare aldrig, hvad han lavede.* Han var ikke dum. Det var ren tankeløshed – hvilket på ingen måde er det samme som dumhed – der prædisponerede ham til at blive en af periodens største forbrydere.”

Hvad skal vi pege fingre af? Systemets umenneskelighed eller menneskets manglende evne til at lade menneskeligheden kritisere systemet?

Jesus gør begge dele i lignelsen om *Den rige mand og Lazarus*. Når vi læser lignelsen kan vi hurtigt lade os forblænde af dens mytologiske karakter. Lignelsen handler *ikke* om livet efter døden, om straf og belønning efter ens jordiske livsførelse. Lignelsen handler om at være fastlåst i tankemønstre, der er umenneskelige, og som gør os blinde for andres nød og fattigdom. Tankemønstrene og systemerne findes overalt. Nazisternes totalitære samfund var et ekstremt tilfælde. Det findes også her. Vores samfund er fuldstændig gennemreguleret af love og regler, som vi ikke må overtræde. Lovene og reglerne er

for det meste til for at sikre alle borgeres frihed og rettigheder, også de svageste borgere. Men kvaliteten af den hjælp, samfundet kan yde borgerne, er betinget af samfundets rigdom. Og hvor pengene ikke strækker til, der opgøres omsorgen i kroner og minutter.

Tankemønstrene gør sig også gældende i sproget. Vi siger for eksempel: Enhver er sin egen lykkes smed. Sådan kan jeg retfærdiggøre min egen succes, mens jeg ser programmer i fjernsynet om mennesker, der ikke formår at bryde den sociale arv. Vi siger også: Jeg kan ikke redde hele verden, alt i mens jeg lægger en pose kaffe i min indkøbskurv til 33,50. Kaffeplanterne var dyrket af latinamerikanske arbejdere, der lever under slavelignende forhold. Kaffeplantagens ejer tjener helt godt, men dem, der scorer kassen, er importørerne.

Tankemønsteret fandtes også i jødisk teologi. Den almindelige antagelse på Jesu tid var, at så længe man var from og retfærdig, så blev man velsignet med rigdom og anseelse. Det er ikke så forskelligt fra den måde, vi tænker på. Det er bare nogle andre regler, vi følger.

Lignelsen begynder med at beskrive den rige mand: ”Der var en rig mand, som klædte sig i purpur og fint linned og hver dag levede i fest og pragt”. Læser vi lignelsen med fromme jøders øjne, der levede på Jesu tid, så kan vi godt fornemme ironien i sætningen, men som udgangspunkt antager vi, at den rige mand også var en from mand. Men han er så opslugt af sig selv og sin egen rigdom, at han ikke ænser den fattige Lazarus, der ligger ved hans port. Han er i sin selvretfærdighed blevet blind for medmenneskeligheden.

Den rige mand i lignelsen har ikke noget navn. Men vi kunne måske kalde ham Adolf Eichmann. For den rige mand er – som Eichmann – overbevist om, at han handler ret og yder sit, som det sig hør og bør. Medmenneskeligheden og selvkritikken er forsvundet ud af hans bevidsthed. Måske er det mere præcist at sige, at når det kommer til den medmenneskelighed og selvkritik, som systemet ikke tager højde for, så er den fuldstændig fraværende i den rige mands bevidsthed, ligesom den var fraværende i Eichmanns bevidsthed.

Der er også en anden grund til, at den rige mand ikke har et navn. Det er fordi, lignelsen handler om dig og mig. Konteksten er, at Jesus taler til folk, der klart må identificere sig med den rige mand, farisæerne. Den tiltale er lige så gyldig for os, som de selvhøjtidelige farisæere.

Der findes mennesker, der er så overbevist om deres egen godhed og retfærdighed, at de ikke skænker tiggeren, deres døende nabo eller druknede bådflugtninge den mindste tanke; sådan et menneske er jeg af og til. Der findes mennesker, der bliver så opslugt af en bestemt logik, som de har fulgt til punkt og prikke, men som fuldstændig har glemt alt om omsorg og medmenneskelighed; sådan et menneske er jeg af og til.

Jeg er sådan et menneske, når jeg køber ind uden at overveje de sociale konsekvenser af mit indkøb eller konsekvenserne for naturen. Jeg er sådan et menneske, når jeg utålmodigt afviser en hjemløs, fordi jeg har travlt. Jeg er sådan et menneske, når jeg ignorerer en bekendt, der svarer nej, når jeg spørger ham, om det går godt. Jeg er sådan et menneske, når jeg tror, der bliver taget hånd

om den nød, jeg kan se på den anden side af hækken – for jeg har jo betalt min skat.

Den rige mand har ikke noget navn, for han er dig og mig. Omvendt har den fattige mand et navn. Han hedder Lazarus. Han har også andre navne, og jeg tror, mange af os ved, hvad han hedder.

Lignelsen om den rige mand og Lazarus er både en samfundskritisk fortælling og en fortælling til selvreflektion. Budskabet er klart og tydeligt: Tag dig af din næste – sådan som det står skrevet i Moseloven og som profeterne igen og igen påpeger. Men lignelsen afslører også igen og igen vores hykleri. For vi kan hævde, at vi tager os af vores næste; vi kan hævde, at vi gør, hvad loven byder os. Og jo mere vi hævder vores godhed og fortrin, jo mere blinde bliver vi for den nød og fattigdom, der er lige uden for vores dør. Jo mere vi hævder vores ret, fordi vi samvittighedsfuldt gør, hvad andre har bestemt, vi skulle gøre, jo større er risikoen for, at vi ikke ænser systemets umenneskelighed.

Lignelsen rammer os hårdt, fordi den afslører os. Men vi skal afsløres, hvis der skal være plads til evangeliet. Og evangeliet er, som det blandt andet sang i salmen, De dybeste lag i mit hjerte, at når vi selvretfærdigt og samvittighedsfuldt har søgt livets mening i en højere sandhed, i min sjæls indre, i ideologier og politiske systemer, i alverdens religioner og gennem åndelige øvelser, så kommer Kristus til os i vores ”selvisheds ørken”, som der står i vers 6, og afslører, at meningen med livet ikke er at finde i ideologier, religioner eller i vores egen subjektive fornemmelser af, hvad der er ”rigtigt for os”. Meningen med livet er derimod min næste. Meningen med livet er den Lazarus, der ligger uden for min dør og mangler mig. Meningen er præcis det, som Jesus Kristus viser os: at opgive vores selviske søgen efter mening og vende os mod vores næste i tillid til, at jeg også er en næste for en anden. Amen.